

Bustur om **Jordbrugets Fremtid** d. 28. juni 2011

- Referat fra turen

JAMMERBUGT
KOMMUNE

Indholdsfortegnelse

1. Hvorfor var vi på tur?.....	2
2. Velkomst ved borgmesteren Mogens Gade	3
3. Hvordan ser fremtiden ud?	3
3.1 Thyge Nygaard fra Danmarks Naturfredningsforening fortæller om jordbruget i 2021.....	3
3.2 Jørgen Evald fra Agri Nord fortæller om jordbruget i 2021	4
3.3 Kræn Ole Birckjær fra Videncenteret for landbrug fortæller om jordbruget i 2021.....	4
4. Ole Hjort Caspersen fra KU-LIFE - Landskabskaraktermetoden	5
5. Niels Schøler - råstofindvinding, Gøttrup og omegnen	5
7. Christian Sejlund - Landvindingslag	6
8. Turen gennem Vejlerne - et Natura 2000-område.....	6
9. Besøg hos I/S Nørmølle	7
9.1 Historien bag bedriften	7
9.2 Driften.....	7
9.3 Diskussion på gårdspladsen – biodiversitet	7
9.3.1 Der spørges til, hvad kommunen kan gøre?.....	8
10. Indsatsplaner og OSD - grundvandsmedarbejder Katrine Foss-Pedersen	8
11. Naturpleje med afgræsning - Marianne Fisker.....	8
12. Fremtidens landbrugsbyggeri - Kræn Ole Birckjær VFL.....	9
13. Store stuehuse i det åbne land - Kell Agerbo Teamleder Plan	9
14. Besøg hos I/S Gl. Ingstrup.....	10
14.1 Historie	10
14.2 Fremtid	10
14.3 Dialog på gårdspladsen.....	10
14.4 Driften.....	11
15. Ingstrup Mejeri	11
15.1 Driften.....	11
15.2 Historie	12
15.3 Forbillede for andre.....	12
15. Sommerhuse, efterskoler og camping.....	12
16. Havgaarden - Teamleder Jesper Hansen fortæller om det lille landbrug	12
17. Lone S. Kristensens undersøgelse af Saltum Sogn.....	13
18. Afslutning ved udvalgsformand Jens Chr. Golding	15
19. Deltagere	15

1. Hvorfor var vi på tur?

Jammerbugt Kommune var vært for udflugten, som 53 personer deltog i. Opbakningen var stor og under turen var der oplæg og debat, der havde det fælles hovedtema *planlægning i det åbne land*. Kommunen deltager nemlig i et stort projekt sammen med andre kommuner og Københavns Universitet (DIAPLAN¹), om at finde redskaber og metoder til at planlægge. Vejen til planlægning er "brolagt" med dialog, derfor er denne tur så vigtig. Dialog er nødvendig, for at kommunen kender interesserne, lokalområderne, ønskerne og udfordringerne, så vi i fællesskab skaber fundamentet for planlægningen. En anden måde at anskue det på er, at der skal ske en prioritering af alt, der er på spil i det åbne land. En planlægning som favner bredt og ikke favoriserer særinteresser, men går målrettet efter at det åbne land *som helhed* opnår det bedste samlede resultat. Som kommune har vi ikke den bedste løsning liggende klar i skuffen, vi skal have borgerne, foreninger, organisationerne med flere til at fortælle os, hvad en kommende planlægning skal tage højde for.

I vores projekt undersøges landbrugets ønsker til - og rammer for - udvikling. Målet er at få så lokal viden som muligt. Hvis der skal sættes rammer, er det nødvendigt med *lokal* viden, fordi udviklingen afhænger af lokale muligheder og risici. Der tænkes i den sammenhæng på emner som: Hvad er det for en drift, er det nær værdifuld natur, er der sommerhuse/fri-områder, hvordan er geologien, skal der tages højde for kulturhistorien, ligger det nær byområder, hvilke andre erhverv end landbrug er der i området?

Desuden er det vigtigt at undersøge landbrugserhvervets aktuelle status samt landmænds planer for fremtidens udvikling. Investeringssikkerhed er nemlig også i højsæde, da landmændenes planer skal bidrage med inputs til kommunens planarbejde, så udviklingen af erhvervet sikres og fremmes. Men samtidig skal det indgå i en helhedsplanlægning, hvor de andre brugere af det åbne land også tilgodeses. Vi taler her om: Turisme, natur, skovdrift, rekreative områder, miljø, råstofindvinding, energiforsyning, kulturhistorie, geologi med flere.

¹ Dialogbaserede planprojekter i kulturlandskabet → www.diaplan.dk.

2. Velkomst ved borgmesteren Mogens Gade

”Velkommen til alle i bussen. En speciel velkomst til deltagere fra: Videncentret for Landbrug, Agri Nord, LandboNord, Danmarks Naturfredningsforening, Det grønne Råd og forskere fra Københavns Universitet.

*Vi tager i dag hul på **dialogen** i forbindelse med en stor ny opgave med planlægning for det åbne land, hvor kommunen efter strukturreformen har fået ansvaret for planlægningen og for natur- og landskabsforvaltningen i det almindelige kulturlandskab. Det vil sige kommuneplanens indhold nu omfatter både by og land, hvilket giver gode muligheder for at koordinere forskellige interesser i det åbne land, hvor der skal være plads til både produktion af fødevarer og energi, levesteder for dyr og planter, fritidsoplevelser og nye tekniske anlæg og veje. En planlægning som derfor også skal være med til at klarlægge de fremtidige muligheder for jordbrugserhvervet, det vil sige landbrug, skovbrug, gartneri, naturpleje m.v..*

Som for alle andre erhverv, er det også for jordbruget vigtigt at opnå investeringssikkerhed, når de langsigtede planer for et landbrug skal lægges, og investeringer skal forrentes. Vi har en stor og kompleks opgave foran os, hvor vi er afhængige af viden fra jordbrugserhvervet for ikke at planlægge langsigtet på forkert grundlag, men også afhængig af viden og dialog med andre interesseparter i det åbne land.

*Derfor er der i det projekt, som skal løfte planlægningsopgaven kaldet **”Jordbrugets fremtid”**, lagt op til en høj grad af borger og brugerinddragelse. I det projekt ønsker kommunen og at videreføre det frugtbare samarbejde med landboorganisationerne og Danmarks Naturfredningsforening, som blev indledt i forbindelse med kommunens Plan09-projekt i 2007. Vi får på vores tur i dag set et udpluk af de forudsætninger, der er for den fremtidige planlægning ved besøg på et par moderne landbrug og præsenteret for forskellige interesser som råstofindvinding, vandforsyning, energiproduktion, natur og naturpleje, m.v.*

*Håber vi med turen får sat startskuddet for en fremtidig god dialog om projektet **Jordbrugets Fremtid**”.*

3. Hvordan ser fremtiden ud?

Turen startede med fremtidsvisioner, der alle havde udgangspunktet: Hvordan ser jordbruget ud i år 2021? Danmarks Naturfredningsforening, Agri Nord og Videncentret for Landbrug gav hvert sit bud på fremtiden:

3.1 Thyge Nygaard fra Danmarks Naturfredningsforening fortæller om jordbruget i 2021

Vi vil være nået til implementeringen af Vandplanernes 3. planperiode. Der vil komme mere afgræsning og dermed flere køer på græs samt flere energiafgrøder på markerne.

Flere marker vil også stå med græs, og færre vil stå med hvede og energiafgrøder. Forandringerne i driften vil være størst ved Limfjorden med græs og energipil. Der vil stadigvæk være landbrug, men et lavere antal konventionelle landbrug og flere økologiske landbrug.

De store intensive landbrug vil være flyttet til steder, hvor deres fremtids- og udvidelsesmuligheder kan honoreres. De intensive landbrugs fremtidige placering skabes af planlægningen af det åbne land, som er gået forud i årene før (projektet vi nu er i gang med).

3.2 Jørgen Evald fra Agri Nord fortæller om jordbruget i 2021

I Jammerbugt Kommune vil landbruget stadigvæk være hovederhvervet i kommunen i 2021. Fødevarereproduktionen er også på landsplan et af de helt store erhverv om 10 år. Det vil give udslag i, at jordressourcen til den tid vil være fuldt udnyttet i Danmark, men på en *gennemtænkt måde*, hvor miljø, klima og energi er tænkt ind i fødevarereproduktionen. Teknologiske fremskridt vil gøre, at produktionen forbedres yderligere, og især energiudnyttelsen af husdyrgødning og lignende til bio-brændstofsproduktion, vil i høj grad være forbedret. Det vil være en naturlig del af den enkelte driftsproduktion, og vil overordnet fylde meget mere i hele erhvervets produktion i 2021.

Til den tid vil der være en åben dialog omkring plejen af naturarealer, og udbytte herfra vil sikkert også indgå i energiproduktionen. Der tænkes med andre ord i helheder, der omfavner flere af de grene af landbruget (fødevarer, energi, naturpleje etc.), som giver gevinster ved en bedre ressourceudnyttelse. Billedet er dog anderledes, hvis der ses på kødproduktionen (kvægavl) i år 2021. Denne produktionsform vil have svært ved at udvide i 2021 og produktionsniveauet vil højst sandsynligt ikke være højere end i 2011. Men rettes blikket mod spiseafgrøder, vil man i 2021 se, at mængden her er uændret – eksempelvis kartoffelavl vil fylde i landskabet, også ved Jammerbugten.

3.3 Kræn Ole Birkkjær fra Videncenteret for landbrug² fortæller om jordbruget i 2021

Danmark bliver til et avls- og fremavlsland. I 2021 vil der være et godt og udbygget samspil mellem landbrugserhvervet og -forskningen. Et avls- og fremavlsland er en produktion af høj kvalitetsdyr, der eksporteres og anvendes andre steder i verden. Da Danmark er omgivet af hav, har vi både nu og til den tid nemlig en stor fordel, når det kommer til at producere sunde og raske dyr. For eksempel vil Kina aftage store hjorder af avlskøer og -kvæg til genopbygningen af landbrugsbedrifter efter sygdom i deres besætninger (hypotetisk eksempel). Også på planteavlensfronten vil der være storproduktion af frø- og kornproduktioner til eksport og anvendelse i udlandet. Derudover vil Danmark producere basis-fødevarer (mælk, korn mv.), som indgår i forædlingsproduktion i udlandet

² www.vfl.dk

– et eksempel kunne være "rene" varer som svineskinker til Italien, der forædler til lufttørret skinke (Parma-skinke). Energiproduktionen vil i høj grad være en integreret del af landbrugserhvervet.

Vi vil se store teknologiske fremskridt, som robotter på markerne, som plejer og høster markerne i forhold til jordbundsforhold og beskaffenhed. Yderligere vil højbede med mere eksotiske planter, som for eksempel sojabønneproduktion vinde frem i forhold til de traditionelle danske afgrøder.

Planlægningen i det åbne land vil ikke længere være inddelt i sektorer som tidligere. Derimod vil planlægningen i 2021 have været helhedsorienteret i flere år. En planlægning som integrerer alle interesser i det åbne land: beboelse, vindmøller, turisme, landbruget, natur og meget mere.

Der vil være gang i saneringen af udtjente landbrugsbygninger. Disse store mængder af nedrevet byggemateriale vil blive genanvendt og udnyttet andet steds. Antallet af bygninger, der vil blive saneret i årene frem er anselige, da der i 2021 vil være mange bygninger, som ikke længere lever op til behovene i 2021. Endvidere vil flytning af bygninger også blive aktuelt, hvis eksempelvis en bygning *et* sted kan bruges *et andet* sted.

En ny måde at tænke landbrugsbygninger på vil opstå: Der skal tænkes på, at de ikke skal stå der evigt, de skal være billigere, og de skal kunne flyttes eller genanvendes let.

4. Ole Hjort Caspersen fra KU-LIFE³ - Landskabskaraktermetoden

Metoden vil give kommunen en stor viden om de landskabsmæssige forhold, som kommunen indeholder. Grundig viden til enkeltsager, husdyrsager, rekreative områder, miljøgodkendelser og lokalplaner med flere.

Det vil skabe et *ensartet udgangspunkt* for forvaltningen og planlægningen – og ikke mindst som et "kommunikationsværktøj" mellem administrationen og borgerne. Borgere vil opleve, at afgørelserne træffes på et bedre grundlag, og et *ens* grundlag fra sag til sag. Administrationen og politikerne vil også kunne mærke, at den på flere områder kan træffe mere kvalificerede afgørelser med det ensartede grundlag. En sikkerhed til borgerne – og politikerne samt administrationen - om, at afslag og tilsagn er funderet i forhold til landskabets karakter og helheden i området, og baggrunden for afslag eller tilsagn dermed ikke varierer synderligt fra sag til sag.

5. Niels Schøler - råstofindvinding, Gøttrup og omegnen

Gøttrups fiskesø er en tidligere råstofgrav. Byen ligger nemlig på en bakkeø af sand, grus og sten – faktisk af så høj kvalitet, at det er det eneste sted nord for Limfjorden, der er certificeret til højkvalitets stabilgrus. Tilladelserne er fornyet i 2010, og der kan indvindes råstoffer frem til 2013 på den tilladelse.

³ <http://www.sl.life.ku.dk/>

6. Lise Nørgaard - vindmøller, på vej mod Vejlerne

Bussen kørte forbi en stor, men 20 år gammel, vindmøllepark. Det er planen, at den skal udskiftes med 2 x12 nye 150 meterhøje vindmøller. De nuværende møller er 65 meter høje og yder meget mindre end de nye. Kapaciteten vil dermed øges betragteligt, og 6 af de nye vil kunne erstatte alle de gamle. Det er vigtigt, at det mønster, de bliver opstillet i, er *enkelt* og *overskueligt* fra alle vinkler. De vil jo nemlig komme til at fylde meget i landskabet og horisonten på afstand, derfor skal vi tænke meget på det visuelle, når sådan nogle kæmpe-møller sættes op.

7. Christian Sejlund - Landvindingslag

Gøttrup-Klim er et af de store pumpe-/digelag i kommunen (vi kørte forbi en af deres pumpestationer, som dræner området). Vandplaner foreskriver *ændret vedligeholdelse* af nogle af Gøttrup-Klims vandløb (ændret beskæring af grøden i vandløbene, gælder også flere andre vandløb i kommunen). Problemerne i området, ligeledes med andre vandløb i kommunen, er et relativt lille fald på vandløbene (stillestående vand) og meget sand/sandvandring, der ikke tilvejebringer en *god økologisk tilstand*, som Vandplanernes mål overordnet er. Derfor kan udlægning af sten og grus i vandløbene blive løsningen for at opnå målsætningerne i Vandplanerne. Sten og grus skaber fysisk variation i vandløbet, i de ellers så udrettede vandløb, som er til gavn for planter og dyr. Dyrelivet⁴ er den måde hvorpå man måler kvaliteten og dermed, om kvalitetsmålet er opnået.

8. Turen gennem Vejlerne - et Natura 2000-område

Vejlerne er både et naturområde og et område med (begrænset) landbrugsdrift. I forhold til natur- og dyrebeskyttelse er det både et *habitatområde* og et *fuglebeskyttelsesområde*. I kraft af disse udpegninger kaldes disse *Natura 2000-områder*⁵ og Vejlerne er dermed ét af de 6, vi har i kommunen. Habitatområder dækker 64 forskellige naturtyper, og fuglebeskyttelsesområderne findes både til lands og vands.

Der skal vedtages Naturplaner for disse Natura 2000-områder, én for hvert område, som skulle komme til efteråret 2011. Derefter skal kommunen lave og vedtage *kommunale handleplaner*. Handleplanerne skal beskrive indsatsen, som er nødvendig for, at tilstanden ikke forringes, og hvilke virkemidler kommunen vil bruge til at opnå de fastlagte mål for området. Virkemidler til at bevare eller forbedre områdernes nuværende tilstand skal ske gennem frivillige aftaler med lodsejere og andre. Til at løfte den opgave vil et godt samarbejde med landboorganisationerne være en stor hjælp for kommunen.

⁴ DVFI: Dansk vandløbsfaunaindeks.

⁵ Se fx www.naturstyrelsen.dk → naturbeskyttelse.

9. Besøg hos I/S Nørmølle

Ejes og drives af far og søn, Nikolai og Søren Nørmølle.

9.1 Historien bag bedriften

2006: Faderen ejede, og ejer stadigvæk, en gård øst for Vester Thorup, og køber sammen med sønnen gården vi besøger i 2006.

Samme år søger de om miljøgodkendelse, men det trækker ud.

2008: Miljøgodkendelse modtages. Den er på 227 DE (dyreenheder), 147 malkekøer.

2009 marts: Bygningerne opføres – løsdriftsstalden med de to malkerobotter.

2010 6/10: Bygningen tages i brug og produktionen begynder.

2011-20???: Mælkekvoter begrænses, og der skal mere jord til pr. DE (dyreenhed)

9.2 Driften

I/S Nørmølle giver overskud, blandt andet på grund af stigning i mælkepriserne. Søren ligger dog ikke på den lade side, da han arbejder fra 5:45 til 18:30 alle ugens dage.

Hvis antallet af køer skal øges, bliver de nødt til at købe mere jord, ellers skal der oprettes biogasanlæg, der kan aftage deres gylle – men biogasanlæggene er stadigvæk et stykke ude i tiden, pga. usikkerheden om rentabiliteten. Det vil give en del mere transport af gylle, og i forvejen har de transport gennem Vester Thorup, hvor de udviser særligt hensyn til deres bynære beliggenhed med gylletransporten.

Kvierne sættes på græs om sommeren, mens malkekøerne står i løsdriftsstalden hele året. Det vil være krævende at få malkekøerne på græs, da der er meget kridt i jorden, og dette kræver ekstra rengøring af køerne og stalden.

I løsdriftsstalden er der to malkerobotter, som køerne selv går ind og benytter. Men der er plads til en tredje, hvis behovet opstår.

9.3 Diskussion på gårdspladsen – biodiversitet

I Grøn Vækst er det fastlagt, at der skal 10 meter bræmmer på vandløb for at mindske udledningen af næringsstoffer. Der må ikke dyrkes eller gødskes på disse bræmmer – kun energiafgrøder må dyrkes. Dermed tager bræmmerne landbrugsjord ud af drift, og forværrer situationen for landmanden pga. de harmoniregler, de er pålagt. Harmoniregler bestemmer at: Afhængig af husdyrproduktionens størrelse skal der være et areal til ejendommen, hvor gylle fra dyrene kan spredes.

Landbruget er betænkelig ved at anlægge mindre dele af deres marker til naturområder eller søer og lignende nævnes det. Grunden er, at hvis der fx observeres truede/sjældne dyre- eller plantearter, så påvirker det de fremtidige muligheder for bedriften, da disse jo skal beskyttes. Naturbeskyttelsesloven indeholder nemlig begrænsninger med hensyn til fremtidige udvidelser, omlægninger og ombygning, for at sikre den fredede flora og fauna, hvis den registreres på bedriften. Hvis det ensformige landskab skal bryde med natur, læhegn, små søer og andet, så har landmanden brug for en garanti om, at det ikke sætter

en stopper for bedriftens muligheder fremover (Agri Nord). Med andre ord, at kunstigt anlagte naturområder, anlagt af landmænd, ikke bliver sat under naturbeskyttelsesloven, og driften begrænses.

Økologi kunne skabe mere variation, om ikke andet er det dokumenteret, at det giver flere fugle, og køerne vil komme på græs - faktisk har økologiske landbrug en højere indtjening end deres konventionelle konkurrenter, påpeges det.

9.3.1 Der spørges til, hvad kommunen kan gøre?

Miljøgodkendelserne må gerne have kortere sagsbehandlingstid. Ordentlig planlægning ville også være en hjælp, så landmanden véd, hvad fremtiden bringer af muligheder og udfordringer fra kommunens side.

Søren fortæller i den sammenhæng, at gylle jo er den bedste gødning, og det hele jo havner på marken i dag. Men en separation af fast og flydende gylle vil dog kunne udnyttes i energiproduktion.

I/S Nørmølle har faktisk lavet deres egen planlægning, ved at de købte endnu en gård i 2006, da den anden ikke gav muligheder for udvidelse. Altså er planlægning jo i dette tilfælde af det *gode*, og derfor skal planlægning ikke ses som det *onde*. Så et *planlægningsprojekt* som

Jammerbugt Kommunes betyder ikke kun begrænsninger og besvær. Det er altså også en vished om ens rammer for udviklingen af ens landbrug. En sikkerhed for hvad fremtidens prioriteringer er, så landmænd véd, hvilke planer der er i området og kan agere ud fra det. Med hensyn til tidshorisont: 10 år er minimum - før er bygninger mv. ikke afskrevet – så 10+ år er ønsket hos landmændene.

10. Indsatsplaner og OSD - grundvandsmedarbejder Katrine Foss-Pedersen

Jammerbugt har 7 OSD (Områder med særlig drikkevandsinteresse), og 71 vandværker spredt over hele kommunen.

11. Naturpleje med afgræsning - Marianne Fisker

Det er ikke alle slags dyr, der kan bruges til naturpleje – gælder både "almindelig" fredet natur og Natura-2000. Med hensyn til kvægracer er det Angus, Hereford og fx Heck-racen (netop udsat af kommunen) – som har lidt urokse i sig, som kan bruges. Altså de mere robuste racer så at sige.

Generelt skal kommunen finde de rette dyr, og få dyreholderen med på idéen. Men tilskudsreglerne gør, at det endnu ikke er rentabelt. Samme situation er gældende med hensyn til pleje i Natura 2000-områderne, her skal der også frivillige aftaler med lodsejerne, og problematikken med rentabiliteten er en udfordring, for kommunen skal nå målene i Naturplanerne.

Yderligere er der naturpleje på privatejede fredede eller beskyttede områder, og her søger kommunen penge hjem til hegning af områderne, da det ofte er en større udgift, som ejeren af området næppe har mulighed for at dække selv. Hvorudover kan det være nødvendigt at skifte hegning alt efter hvilke dyr der græsser, og det giver en ekstraudgift, som kommunen også dækker via tilskud. Et aktuelt projekt er et Hegningsnetværk med Agri Nord ved Lien og Underlien. Et projekt med hegning og pleje af de fredede områder, med henblik på at holde dem lysåbne, ved Fosdalen. Projekt løber fra 2011-2014.

Den naturtype er interessant fordi: "Den lysåbne natur er noget af det mest karakteristiske ved Danmark og dækker naturtyper som hede, overdrev, fersk eng, strandeng, klitter og mose. De lysåbne naturtyper er ofte afhængig af græsning eller høslet for ikke at springe i skov. I dag er de bl.a. truet af tilgroning og overbelastning med næringsstoffer. Der foreligger kun begrænsede data, som på landsplan beskriver udviklingen i kvaliteten af de lysåbne naturtyper og deres biodiversitet. Siden 2004 er der etableret en national overvågning af naturen [NOVANA]"⁶.

12. Fremtidens landbrugsbyggeri - Kræn Ole Birkkjær VFL

Der vil blive tale om bygninger, som er individuelt tilpasset til det landskab, de befinder sig i. Bygningerne vil bestå af moduler, som kan fjernes igen, når der ikke er brug for dem. Der skal tænkes helt ned til, hvordan bygningsfundamentet hurtigt kan fjernes og genbruges - moduler som kan flyttes rundt efter behov. Dette vil give billigere byggeri for landbruget, og samlet set en meget bedre ressourceudnyttelse. Masterplaner for områderne vil være til gavn for bedrifternes udvikling. Nemlig som en *hjælpende hånd*, der viser, hvilke muligheder området har. Dog skal man ikke forvente, at *Masterplaner* vil kunne styre udviklingen 100 %, men det vil være en forskrift, der giver en fælles horisont for alle parter.

13. Store stuehuse i det åbne land - Kell Agerbo Teamleder Plan

Hvis man vil bygge nyt stuehus, som er over 350 m², skal det igennem flere instanser, og det har ofte et negativt udfald. Natur- og miljøklagenævnets afgørelser giver nemlig ofte medhold i påklagerne om store stuehuse, og ønsket om at bygge stort stoppes. Der er en tommelfingerregel som siger ca. 250 m² som maksimum. Vi passerede en ejendom øst for Saltum, hvor der er opført et nyt stuehus på ca. 400 m²,⁰⁹ som er et godt eksempel.

⁶ <http://naturogmiljoe.dmu.dk/naturbiodiversitet/62/>

14. Besøg hos I/S Gl. Ingstrup⁷

14.1 Historie

1972/3	Ejendom købt med 30 ha jord
2002	Opkøb af naboejendommen
2007	Opkøb af endnu en naboejendom

I dag omfatter bedriften 450 ha jord heraf 350 ha omkring gården og 100 ha som er tørlagte Ingstrup Sø. Det er lerjord med et glimrende lag muld ovenpå.

Drænene er 50 år gamle lerdræn, som holder endnu de fleste steder.

14.2 Fremtid

Driftsbygningerne ligger tæt på et overdrev, der er beskyttet af § 3 i Naturbeskyttelsesloven, der er registreret inden for den seneste tid, på deres jord. Det giver lidt udfordringer i forhold til omlægning/udvidelse af bygninger og anlæg. Endvidere er der miljøreglerne, som bekæmpelse af ammoniakfordampning og Grøn Væksts 10-meter bræmmer langs vandløb udfordringer i fremtiden. De 10-meter bræmmer udgør ca. 20 ha af deres marker, og det giver dem et økonomiske tab her og nu, og et behov for endnu mere jordkøb pga. harmonireglerne⁸. Men erstatningsjord er svært at finde og få finansieret.

14.3 Dialog på gårdspladsen

Miljøreglerne har gjort dansk landbrug konkurrencedygtigt. Vi er foran mange lande, som jo også er underlagt Vandrammedirektivet (Vandplanerne) mv.. Yderligere giver den miljølovgivning vi har haft i Danmark i gennem mange år, en miljøeffektiv udnyttelse af den danske jordressource, og udnytter kvælstoffet meget bedre, samt ikke at forglemme, dygtige landmænd, der akkumulerer viden og får det ført ud i praksis i den daglige drift af landbrugene.

Det skulle være frivillige aftaler i stedet for de faste bræmmer på 10 meter, vedrørende den nationale Grøn Vækst-aftale. Der skulle være indgået en dialog med landbruget i stedet for de faste virkemidler og mål i Grøn Vækst. Desværre ikke noget denne planlægning kan gøre noget ved.

Landbruget er styret af natur- og miljøregler. Kommunal planlægning kan kun sætte nogle rammer for udviklingen af landbruget. Der ønskes endvidere, at natur- og miljøreglerne til de enkelte bedrifter indgår i planlægningen/beskrivelsen af området – det vil give et lokalt forankret plangrundlag. Der er også stadigvæk plads til forbedringer fremhæves det, fx ved at have blik for helheder og fremme den tværregionale planlægning.

⁷ Se deres Facebook-side: <http://da-dk.facebook.com/pages/I-S-Gl-Ingstrup/194771153884555>

⁸ Harmoniregler bestemmer at: Afhængig af husdyrproduktionens størrelse skal der være et areal til ejendommen, hvor gylle fra dyrene kan spredes.

Der er ingen plads i lovgivning til, at kommunen kan komme med et administrativt skøn i miljøreglerne, som det er nu. Ydermere skal parterne være i en fornuftig dialog med hinanden. Både fagfolk/teknikere, administrationen og forbrugerne. Der skal være sammenhæng mellem det forbrugerne efterspørger af landbrugsvarer, og de krav, de stiller til landbruget. Hvis forbrugerne vil have økologi, dyrevelfærd og bedre miljø, så må de betale for det, og købe deres fødevarer med det for øje.

Den internationale konkurrence byder også på en del udfordringer, når et dansk landbrug skal tænke miljøet og naturen ind i driften og samtidig have en rentabel drift.

14.4 Driften

265 Malkekøer i Gl. Ingstrup

4000 Slagtesvin på andre gårde

<u>Omsætning pr. år:</u>	14.400.000 kr.	
Løn og renter mv.	8.400.000 kr.	(Far, søn, mor og farbror + 2 elever)
Foder mv.	6.000.000 kr.	

Alt i alt løber landbruget rundt. *Men* selv med en stor omsætning vil det være svært, hvis de vil sælge bedriften og forlade stedet, indtil det fx giver overskud, eller der ændres på reglerne om udvidelse.

15. Ingstrup Mejeri

15.1 Driften

Mejeriet holder fast i to ugentlige arbejdsdage på mejeriet, da de ikke ønsker at blive et stormejeri. De satser nemlig på håndlavede kvalitetsprodukter, som giver et forskelligt smagende resultat hver gang. Ikke en 'standard' ost med andre ord.

Mejeriet oplever en stor tilslutning fra lokalsamfundet, og har ikke fået klager over støj eller lignende. Det er en del af byens identitet og en af byens styrker – både mejeriets og byens. Der er to heltidsansatte på mejeriet, og det er ejet af de 6 medarbejdere plus fire eksterne investorer.

15.2 Historie

Produktionen var på 8-900 tons ost om året, mens Arla ejede det. I 2009 overtog medarbejderne det, og startede i det små med ca. 300 tons ost, med fuldt overlæg forstås. Deres forretningsstrategi er nemlig at være en nichevirksomhed. Nu er produktionen dog oppe på 450 tons ost, men de kunne sagtens afsætte mere pga. en stor efterspørgsel fra de butikker, de afsætter deres produkter til.

Afsætningen til detailhandel er siden 2009 steget med 200 %, og oplever stadigvæk stor efterspørgsel. Mælkeleverandøren er udelukkende Vrejlev Kloster, ellers købes der mælk fra Thise, til deres handelsmærke-oste de fremstiller (oste der ikke bærer deres varemærke).

15.3 Forbillede for andre

De ønsker at deres *gejst / kan selv – vil selv / vilje og tro på vi kan* tilgang kan smitte af. Lidt a la den gamle andelsmejeri tankegang. Lignende erhverv som eksempelvis landmændene kunne "aflure" deres tilgang, og blive smittet af viljen til at ville noget, der er et alternativ til storproduktion og den mere gængse tankegang. Satsning på kvalitet og ens eget lille hjørne af et marked er hovedessensen i deres virksomhedsstrategi. De vil aldrig blive en konkurrent til fx Arla. Det er heller ikke ønsket, da der jo er plads mellem de helt små mikroproducenter og Arla til en størrelse som Ingstrup mejeri.

15. Sommerhuse, efterskoler og camping

Camping Rolighed, en af kommunens ældre men også meget store campingplads, er også en jordbrugsform i konkurrence med eksempelvis landbruget. Sommerhusområder optager store dele af kystområdet vest for Saltum, som vi kørte igennem. Yderligere ligger der Ingstrup Efterskole, der også en aktør i det åbne land. Desuden så vi også, hvordan landbrug, ligger mere eller mindre "indespærret" mellem disse sommerhusområder. Dette sætter også sine begrænsninger på landbrugets udvidelsesmuligheder i disse områder, så det skal også indgå i planen for kommunen som helhed – hvor skal vi sikre udvidelsesmuligheder og sikkerhed for landbrug, og hvor skal de nye sommerhuse og campingpladser være, for ikke at tale om planlægningen af de eksisterende.

16. Havgaarden - Teamleder Jesper Hansen fortæller om det lille landbrug

Dette mindre landbrug består af 42 ha jord og 30 malkekøer, er hvad de to brødre lever af på deres bedrift. Men de har ingen gæld, og de tjener faktisk en løn, der svarer til en 3F'ers overenskomst, og gården giver overskud. Det er ikke, fordi de slækker på brugen af

moderne teknologi, eller investerer, nej de blander moderne IT-udstyr med gamle dyder og stort engagement. Samtidig tager de hvert år på besøg til kommunen for at lave et Grønt Regnskab – så de er langt fra gammeldags.

17. Lone S. Kristensens undersøgelse af Saltum Sogn

De præsenterede resultater viser, at tendenserne i retning af en mere multifunktionel udvikling af landskabet fortsætter. Landskabets betydning som bosted er voksende, hvis vi ser på udviklingen i fritidsbrugernes antal og arealandel (ejendomme på 0-4,9 ha er steget fra 7,9 til 12,1 % (se tal med **fed**)), og hertil kommer mere generelle tendenser til større interesse for natur- og herlighedsværdier blandt ejerne af landbrugsejendomme.

En væsentlig del af landmændenes motiver til ændringer i landskabet kan derfor ikke forklares med ændringer i produktionen. Når en ejendom sættes til salg - fx når en pensioneret landmand vælger at flytte til byen - er der potentielt flere slags købere.

Først er der fuldtidslandmanden, der køber som led i sine ønsker om at udvide. Nogle gange sker dette samtidig med, at stuehuset (og driftsbygninger) med lidt jord frastykkes og videresælges som almindelig bolig.

En anden almindelig situation er, at ejendommen købes af en familie, hvor begge ægtefæller har arbejde uden for landbruget, og ønskes anvendt som bolig - ofte med en hobbybetonet interesse for landbrug og dyrehold. Især når der er tale om mindre ejendomme, er det sidste almindeligt.

Hobbylandbrugenes andel er stigende (32,6 til 44,6 %). Mere overraskende er det dog, at fritidsbrugernes andel af det samlede areal er stigende (16,6 til 22,9 %), og det areal, som tilhører fuldtidsbrugene, er faldende. Flertallet af ejerne (landmænd eller ej) ser primært deres ejendom som et godt sted at bo⁹.

Ejendomme og landmandstyper:

	1996	2008
Antal ejendomme	140	91
Interview personer, stk.:	128	82
Ejet areal i alt, ha.:	3.278,1	2.731,3
Gennemsnitsalder, år:	53,6	53,4
Gennemsnitslængde af ejerskab, år:	20,1	18,9
Landmandstyper, %:		
Fuldtid	34,9	24,1
Deltid	1,6	1,2
Hobby	32,6	44,6
Pensionister	28,7	22,9
Ikke landmænd	2,3	7,2
Gennemsnit på ejendomsstørrelse, ha.:	23,4	30,0

⁹ http://cms.ku.dk/life-sites/dioplan/pdf/den_multifunktionelle_udvikling.pdf/

Fordeling på ejendomsstørrelse, %:		
0 - 4,9	7,9	12,1
5,0 – 9,9	20,7	18,7
10,0 – 19,9	27,9	24,2
20,0 – 49,9	34,3	28,6
50,0 – 99,9	7,9	11,0
100<	1,4	5,5
Ejet areal, %:		
Fuldtid	58,3	56,5
Deltid	1,3	0,3
Hobby	16,6	22,9
Pensionister	22,0	19,0
Ikke landmænd	1,2	1,4
Ukendt	0,6	0,0
Bedriften, ha.:		
Gennemsnit, bedriftsstørrelse	41,3	56,1
Fordeling bedriftsstørrelse, 2≤ ha.:		
Fuldtid	81,8	73,4
Deltid	1,9	0,2
Hobby	8,8	18,0
Pensionister	7,5	8,3
Ikke landmænd	0,0	0,1
Arealanvendelse, %:		
Omdrift	75,5	78,7
Brak	5,0	2,8
Juletræer og pyntegrønt	0,6	0,3
Skov	2,9	2,4
Vedvarende græs	11,1	10,4
Natur	1,5	1,4
Andet	3,4	4,1
Vedvarende græs i drift	94,9	93,4
Vedvarende græs uden drift	5,1	6,6
Husdyr, stk.:		
Malkekøer	1.697	316
Kalve	2.341	981
Kvæg	206	366
Søer	1.222	964
Smågrise	5.887	3.323
Svin	6.378	17.651
Får	98	78
Heste	11	133
Fjerkræ	576	328
Pelsdyr	2.735	1.000
Andet	2.307	80
Jagt i %:		
Ingen Jagt	30,9	31,5
Ejer	22,8	30,3
Familie/venner	24,3	24,7
Udlejet	22,1	13,5

Hvad er den primære årsag til, at du ejer ejendomme?	
Godt sted at bo	57,9
Godt sted at producere	11,8
Lige blanding af begge dele	30,3

Er der steder du sætter særlig pris på?	
1 – Nols Sø	
2 – Stranden/havet	
3 – Lille Norge	

18. Afslutning ved udvalgsformand Jens Chr. Golding

"Vi nærmer os nu Aabybro og en afslutning på dagens program. Dagen hvor vi sammen skulle indlede en dialog og et samarbejde om en ny planlægning for det åbne land.

Vi har nu sammen fået sat billeder på planlægningsgrundlaget og fået en fornemmelse af, hvor stor udfordringen er, for at se muligheder for alle interesseparter i det åbne land. Vi har i løbet af dagen fået en masse input, som vi vil arbejde videre med i de beskrivelser af de to områder, som vi har set i dag.

Beskrivelserne, som er afslutningen på første fase af projektet, forventer vi er færdige i efteråret. Det er de beskrivelser, vi gerne vil ud og drøfte i de enkelte områder, hvor vi skal finde frihedsgrader for fremtidens jordbrug og ikke mindst finde fælles løsninger på de interesser, som er i det åbne land.

Hvordan drøftelsen skal ske i de to områder er ikke endnu fastlagt. Det kunne være fortællingsworkshop i områderne, hvor forskellige eksperter, planlæggere og lokale kommer og holder oplæg. En metode som har givet gode erfaringer i en af de andre DIAPLAN kommuner. Hvis nogen her i bussen har gode forslag, er I velkommen til og fremsende dem til forvaltningen.

Jeg ved, at forløbet skal planlægges i september, så forslagene skal være inde inden da.

Jeg vil gerne afslutte med at sige tak til alle som har været med i bussen. En speciel tak til de faglige aktører, som har bidraget med spændende indlæg i bussen. Jeg fornemmer med dagens gode dialog, at vi er slået godt i gang med projektet".

19. Deltagere

Kommunalbestyrelsen (16 deltagere)

Erik Ingerslev	Socialistisk Folkeparti
Helle Bak Andreasen	Venstre
Henrik C. Pedersen	Venstre
Inge Pedersen	Socialdemokraterne
Jens Chr. Golding	Socialdemokraterne
Jørn Krogsgaard	Venstre
Karl Schrøder	Socialdemokraterne
Mogens Gade	Venstre
Morten Marinus	Dansk Folkeparti

Ole Stavad	Socialdemokraterne
Otto Kjær Larsen	Venstre
Peter Jensen	Socialdemokraterne
Sonia Luther Nielsen	Venstre
Steen Andersen	Borgerlisten
Søren Dybdal Møller	Socialdemokraterne
Torben Sørensen	Venstre

Fagfolk (17 deltagere)

Allan K. Olesen	LandboNord
Arne Andersen	Grønt Råd
Christian Larsen	Grønt Råd
Erik Gade	Landbrugets kontaktperson vedrørende vandløb
Frank Andersen	Landbrugets kontaktperson vedrørende vandløb
Inge Lis Dissing	Danmarks Naturfredningsforening Jammerbugt
Jens Myhren	LandboNord
Jørgen Evald Jensen	Agri Nord
Jørgen Korning	Videncentret For Landbrug
Kræn Ole Birkkjær	Videncentret For Landbrug
Lars Eriksen	Grønt Råd Jammerbugt
Lone Kristensen	Københavns Universitet, Skov & Landskab
Ole Caspersen	Københavns Universitet, Skov & Landskab
Ole Larsen	Grønt Råd Jammerbugt
Palle Koller	Landbrugets kontaktperson vedrørende vandløb
Thyge Nygaard	Danmarks Naturfredningsforening
Aage Dissing	LAG-Bestyrelsen – Jammerbugt/Vesthimmerland

Administrationen (21 deltagere)

Allan Eskesen	Naturmedarbejder
Bettina B. Andersen	Landbrugssagsbehandler
Christian Sejlund	Vandløb
Ellen Marie Larsen	Landbrugssagsbehandler
Gitte Clausen	Plan- og Miljøchef
Henrik Damsgaard	Teamleder Vand og Natur
Henrik Hartmann	Kommunaldirektør
Ida Rytter	Udviklingsafdelingen
Ingerlise Eriksen	Plan/Planlægger
Jakob M. Gravers	Informationsmedarbejder
Jesper Hansen	Teamleder Miljø
Karsten Jørgensen	Plan/Planlægger
Katrine Foss-Pedersen	Grundvand/indsatsplan
Kell Agerbo	Teamleder Plan
Knud Nørgaard	Teknik- og Miljødirektør
Lise Nørgaard	Vindmøller/plan
Maibrit Lykkegaard	Grundvand
Malene S. Sørensen	Plan/Planlægger
Mariane Eduardsen	Landbrugssagsbehandler
Marianne Fisker	Natura-2000
Pernille Maria Voss	Byggesagsbehandler/fotograf

53 personer i alt deltog